

Lausunto

10.08.2020

Asia: VN/501/2020

Lausuntopyyntö iäkkäiden henkilöiden palvelukokonaisuutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan organisaatio

Muu

1. Sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaisia asumispalveluja ovat tilapäinen asuminen, tuettu asuminen sekä nk. tavallinen palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen. Palveluasumisella tarkoitetaan (kunnan järjestämässä) palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Erona tehostetun ja tavallisen palveluasumisen välillä on, että tehostettu palveluasuminen sisältää ympärivuorokautiset palvelut. Voitaisiinko tavallisen palveluasumisen käsite mielestänne poistaa lainsäädännöstä?

Ei

2. Jos tavallisen palveluasumisen käsite poistetaan lainsäädännöstä, pitäisikö muutoksen koskea

Ei kantaa

3. Jos tavallinen palveluasuminen (kunnan järjestämässä palveluasunnossa) poistuisi palveluvalikosta, pitäisikö kunnan sosiaalitoimella olla velvollisuus joissakin tapauksissa järjestää asiakkaalle hoitoa ja huolenpitoa turvaavien palvelujen lisäksi myös asunto?

Kyllä

4. Jos tavallinen palveluasuminen jää lainsäädäntöön, pitäisikö omaishoidon tuesta annettua lakia muuttaa niin, että omaishoidon tukea voidaan myöntää myös tavallisen palveluasumisen asiakkaille?

Kyllä

5. Pitäisikö tehostettua palveluasumista ja muita asumis- ja palvelumuotoja voida toteuttaa samassa toimintayksikössä?

Kyllä

6. Voitaisiinko iäkkäiden henkilöiden asumisen monimuotoisuutta edistää muilla lain muutoksilla?

Ei kantaa

7. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 6, kuvatkaa, millaisilla muilla lainmuutoksilla asumisen monimuotoisuutta voitaisiin edistää.

-

8. Sosiaalihuoltolain 21 §:n 3 momentin mukaan palveluasumisen saannin edellytyksenä on, että henkilö tarvitsee soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Tehostetun palveluasumisen saanti edellyttää lisäksi, että hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautinen. Pitäisikö laissa määritellä tehostetun palveluasumisen saannin edellytykset nykyistä tarkemmin?

Ei

9. Kotipalvelun sisältönä on sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaan jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittaminen tai niissä avustaminen. Nämä toiminnot ovat: asuminen, hoito ja huolenpito, toimintakyvyn ylläpito, lasten hoito ja kasvatusta sekä asiointi. Luettelo ei ole tyhjentyvä. Kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut ovat: ateriat-, vaatehuolto- ja siivouspalvelut sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Pitäisikö kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut erottaa omaksi palvelumuodokseen?

Ei

10. Vastaavatko kotipalvelun ja tukipalvelujen käsite ja sisältö nykyisiä asiakkaiden tarpeita vai pitäisikö palvelujen nimikettä ja/tai niiden sisältöä muuttaa?

Kyllä

11. Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys (HE 4/2020 vp), jossa vanhuspalvelulakiin ehdotetaan säännöksiä tehostetun palveluasumisen henkilöstömitoituksesta. Pitäisikö myös kotihoidon henkilöstön määrästä säätää lain tasolla?

Kyllä

12. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 11, kuvatkaa millä tavalla asiasta pitäisi säätää. Olisiko esimerkiksi Laatusuosituksessa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:6) oleva suositus kotihoidon henkilöstön määräytymisestä toimiva tapa?

Laatusuosituksen linjaus on tässä mielestämme oikean suuntainen: määritelmän tulee perustua henkilön tarvitsemien palvelujen riittävään tarjontaan mitattuna siihen käytettynä välittömänä työaikana, kuitenkin niin, että välittömään työaikaan on laskettava vain nimenomainen hoito- ja hoivatyö (ei asiakkaan luona tehtäviä kirjauksia yms.).

13. Tukeeko nykyinen vanhuspalvelulain säännös toimintayksikön johtamisesta (21 §) riittävästi johtamisen kehittämistä?

Ei kantaa

14. Mitä muuta haluatte tuoda esiin iäkkäiden henkilöiden palveluja koskevan lainsäädännön kehittämisestä?

Raportista puuttuu vanhuspalveluiden parantamisen keskeisin asia: palvelua tarvitseva on jo perustuslain perusteella oikeutettu tarvitsemaansa palveluun. Suosituksissa ei oteta kantaa siihen,

kuinka paljon palveluja tarvitaan. Tällä hetkellä ainoastaan hyvin huonokuntoiset pääsevät asumaan ympärivuorokautisen pitkäaikaishoidon piiriin. On tunnustettava, että kun yhä useammat elävät hyvin vanhoiksi, myös ympärivuorokautisen hoidon tarve kasvaa. Myöskään kotihoito ei kata nykyisin kuin osan palvelua tarvitsevista. Erityisesti olisi tarpeen varmistaa, että palveluihin pääsy ei eriydy eri sosiaaliryhmien välillä, vaan että ikääntyneiden palvelut ovat jatkossakin kaikkien väestöryhmien saatavilla. Näihin palvelujärjestelmän keskeisiin ongelmiin ei raportissa esitetä mitään toimivia ratkaisuja.

Raportissa on sinänsä mainittu useita ehdotuksia ikääntyneiden henkilöiden palveluiden kehittämiseksi, mutta nähdäksemme raportin ehdotusten vaikuttavuutta ja merkitystä ei ole arvioitu läheskään riittävästi. Kuten raportissa todetaan, kyseessä on erittäin laaja-alainen kokonaisuus, jonka muuttaminen edellyttää syvällistä ja yksityiskohtaista arviointia.

Ehdotus palveluasumisen poistamisesta palveluvalikosta on ristiriidassa sen kanssa, että viime aikoina on yleisesti puhuttu "välimuotoisen asumisen" kehittämisen tarpeesta. Palveluasuminen on juuri tätä välimuotoista asumista, sillä se kehitettiin 1980-luvulla nimenomaan laitoshoidon ja kotihoidon välimuodoksi. Palveluasumiselle tulisikin miettiä uusia sisältöjä ja toteutusmuotoja, ei hävittää sitä. Toisaalta palveluasumisen käsitteen laajentaminen siten, että se koskisi myös ikääntyneen henkilön itse hankkimaa vuokra- tai omistusasuntoa, tyhjentäisi käsitteen merkityksen kokonaan. Kuten raportissakin todetaan, raja itsenäisen asumisen ja palveluasumisen välillä olisi tällöin todella häilyvä. Käytännössä palveluasuminen olisi tällöin kotihoitoa.

Raportissa ehdotetaan tehostetun palveluasumisen yhdistämistä muihin asumis- ja palvelumuotoihin. Kuten raportissa todetaan, tämä "muutos mahdollistaisi esimerkiksi sen, että osa asumisyksikön asukkaista asuu itsenäisesti ilman palveluja, osa saa kotiin annettavia palveluja ja osa tehostettua palveluasumista". Tämä ehdotus on itse asiassa palveluasumisen alkuperäinen idea.

Ikääntyneen väestön kasvun ja sisäisen moninaistumisen ja yksilöllistymisen vuoksi tarvitaan aiempaa monimuotoisempia palveluja, jolloin yhtäältä standardoitu kotihoito ja toisaalta ympärivuorokautinen hoito, joka on tiukasti rajattu vain kaikkein eniten jatkuvaa apua tarvitsevien ryhmälle, eivät riitä palvelutarpeeseen vastaamiseksi. Kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoidon kahtiajako ja vastakkainasettelu on välttämätöntä purkaa, mihin tarvitaan juuri niiden väliin asettuvia monimuotoisia ja joustavia palveluja (eli "palveluasumista"), jotka voidaan muotoilla yksilöllisten tarpeiden mukaan. Näidenkin palveluiden saatavuuden tulisi olla kunnossa, mihin tarvitaan valtion ja kuntien vahvaa ohjaavaa roolia ja riittävää rahoitusta. Esimerkiksi perhehoidon lainsäädäntöä (mm. perhehoitoon pääsyn kriteerejä) olisi kehitettävä, mikäli siitä halutaan tehdä oikea ikääntyneiden asumis- ja hoivapalveluvaihtoehto.

Työryhmän ehdotus kotipalvelun ja tukipalvelun erottamisesta toisistaan herättää huolen siitä, että palveluiden kokonaisvaltaisuus heikkenee entisestään. Käytännössä tukipalveluiden erottaminen kotipalvelusta tarkoittaisi hyvin todennäköisesti sitä, että yhä suurempi osa tukipalveluista jäisi ikääntyneiden henkilöiden itsensä maksettaviksi ja yksityisiltä palveluntarjoajilta hankittaviksi. Mikäli tukipalveluiden sisältö määriteltäisiin koskemaan raportissa mainittujen aterian-, vaatehuolto- ja siivouspalvelujen sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävien palvelujen lisäksi peseytymis- ja turvapalveluja sekä osallisuutta edistäviä palveluja, jää epäselväksi se, kutistettaisiinko kotipalvelun sisältöä vastaavalla tavalla. Mitkä tehtävät olisivat tällöin julkisen kotipalvelujärjestelmän vastuulla? Kun palveluja siirretään julkisen palveluvastuun ulkopuolelle, hyvin todennäköisenä seurauksena on eriarvoisuuden kasvu eri tuloryhmien välillä: kaikilla ei ole varaa yksityisten palvelujen käyttämiseen. Tätä jo käynnissä olevaa eriarvoistumiskehitystä ei suomalaisissa vanhuspalveluissa ole syytä voimistaa.

Kröger Teppo
Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikkö (CoE AgeCare) -
Lausunnon valmistelun koordinaattori: Projektitutkija Emilia Leinonen,
Jyväskylän yliopisto